

Ambassadeur van Vrede Vincent Bijlo

Vredesweek 2018: 'Generaties voor Vrede!'

Gesproken column, Ambassadeursdag Rotterdam, 17 maart 2018

Het thema van de Vredesweek is dit jaar Generaties Voor Vrede. David van Reybrouck en Thomas d'Ansembourg hebben een zeer aanbevelenswaardig boek geschreven: Vrede kun je leren. Vrede, betogen zij, is een keuze. Je kunt er voor kiezen niet meer terug te slaan. Je kan je voorbereiden op een oorlog, maar hoe train je je in vrede? Het is een vaardigheid, een levensstijl. Hoe kom je van oorlog en de herinnering aan oorlog af?

Het was juli 1972. Hilversum 3 bestond al, het CDA nog niet. DS-70 had zich net uit het kabinet teruggetrokken en een kilo jonge Goudse kaas kostte vijf gulden. In Vietnam was het oorlog en de familie Bijlo was op vakantie in een idyllisch huisje in de duinen van Vlieland. Vader en dochter lagen al dagenlang met een vakantiegriepje in het stapelbed en daarom gingen we met zijn drieën naar zee. Mijn moeder voorop, dan ik en dan mijn broertje. In een treintje, dat loopt het makkelijkste met twee blinden. Het was warm en de lucht moest wel blauw zijn want de zon scheen de hele dag. Het verzengend hete duinzand schroefde onze tere kindervoetjes. De zee rook naar zee, patat en zonnebrand. Op het strand aangekomen trapt mijn broertje en ik binnen een halve seconde in precies dezelfde kwal. Er was nog geen Asaron. Wel Duitsers, die een middelkje hadden. Ze boden het ons aan, vader lag thuis met griep in bed, van hem zouden we het nooit hebben mogen aannemen, van moeder mocht het wel. Het hielp niet, de jeuk werd er alleen maar erger door. Zie je wel, dacht ik, papa heeft toch gelijk.

Mijn broertje groef een kuil voor een ander, ik viel erin. Later die dag trapte hij in een stuk glas. Onze moeder ging met hem naar de EHBO, ik bleef alleen achter op het strand. Ik was bang en ik hoorde Duits, dat was toen hetzelfde. Iemand tikte op mijn schouder en vroeg: Wollst du eis?" Eis, het betekende ijs, dat wist ik. De vraag strookte niet bepaald met het beeld dat mij van dit volk met de paplepel was ingegoten. Nee, vader zei altijd: "Een goeje mof is.." Ongelofelijk he, die uitdrukking, je moet dat eens met een Turk proberen, dan krijg je heel Denk over je heen.

Ik zal even mijn oorlogstrauma uitleggen. Ik ben opgegroeid met de oorlog. Mijn ouders hebben niet gevangen gezeten, ze zijn geen dierbaren verloren, ze hebben niet in het verzet gezeten, daar waren ze nog veel te klein voor, ze hebben hem gewoon meegemaakt, de oorlog. En het besef, dat zij leefden terwijl miljoenen werden vergast, dat is iets, waarover zij nooit konden ophouden zich te verbazen. Zes miljoen. elke keer als mijn vader het zei, klonk het alsof ik dit cijfer voor het eerst hoorde, zes miljoen.

Bij ons thuis was de oorlog er altijd, je werd er elke dag mee geconfronteerd. Al was het alleen maar door de stank van verrotte etenswaren in de keuken, moeder bewaarde alles. Een tic die ze van de Hongerwinter had overgehouden. Uiterste verkoopdata werden door haar met minstens een jaar verlengd. Regelmatig ontploften er bij ons thuis in de ijskast bekertjes vruchtenyoghurt. Dan dacht vader dat het weer oorlog was.

De oorlog was er altijd. Als Duitsers je de weg vroegen dan wees je ze de verkeerde kant uit. Vader had ons bevolen bij zulk soort gelegenheden de volgende tekst uit te spreken:

"U gaat hier rechtsaf de Churchillaan op, dan gaat u links de Rooseveltlaan in, tot u uitkomt op het Montgomeryplein, dan kunt u achter het Jaltamonument uw BMW parkeren en dan bevindt u zich op loopafstand van het Anne Frankhuis."

Toch heb ik Duits als eindexamenvak op de middelbare school gekozen, mijn vader mocht dat niet weten. Naamvallen oefenen dat deed ik in de kelder. Dat was dezelfde kelder waar hij gedurende de bange oorlogsdagen met een vergiet op zijn kop naar radio Oranje had zitten luisteren. Met dit verschil dat ik ten aanzien van de Duitse woordjes het vergiet niet op maar in mijn kop had zitten.

Mijn vader kwam er toch achter. Hij is de kelder binnengevallen en heeft al mijn Duitse leerboeken geconfisqueerd en in de open haard geflikkerd. Toen heb ik maar Turks in mijn pakket genomen. Moeilijk Turks, moeilijk, ik snap niet hoe die Turken dat kunnen praten.

"Wollst du eis?" Vroeg de Duitser. Ik had ontzettend veel zin in een raket, Magnums waren er nog niet. Ik durfde niets aan te nemen, dus ik zei niets. Hij liep weer weg, maar opeens werd het me te machtig. Ik riep: "Eis!" Ja, je moet ze gewoon commanderen, dat doen zij ook. En verdomd, twee minuten later had ik een raket te pakken. Het werd tijd, vond ik, voor vrede, voor een pakt, het Pakt van Vlieland. De Duitser en ik, wij zijn een gesprek begonnen over goed en kwaad. Ik ben zeven en zo geprogrammeerd dat ik Duitsers niet aardig vind en de rest wel. Hij vertelt van Japanners en Italianen, die ook fout waren in de oorlog. Het wil maar moeilijk tot mijn kinderbrein doordringen. Alleen moffen toch, alleen moffen? "Nee," zegt hij, "iedereen was en is fout. De Chinezen, de Tibetanen, de Russen, de Afghanen, de Vietnamezen, de Amerikanen, de Cubanen, de Noord-Koreanen, de Zuid-Koreanen, de Noord-Jemenieten, de Zuid-Jemenieten, de Serviërs, de Kroaten, de Hutu's, de Tutsi's, iedereen is fout. Der Mensch ist den Menschen ein trauriges Ungeheuer." Hee, denk ik, dat is Reiner Maria Rilke, ik ben zeven. "Is iedereen fout?" "ja, iedereen." "O ja joh?" "Ja, iedereen." "Nee joh." "Jawel" "nee joh" "jawel" "nee joh" "jawel" en dat sleept zich nog zo'n drie kwartier voort, en we bestellen nog een raket.

Mijn moeder is intussen nog steeds niet terug. Het is bewolkt geraakt, er is een koude wind opgestoken en in de verte rommelt de donder. "Waar moet je heen, Bübchen," vraagt de Duitser. Ik vertel hem waar het idyllische huisje staat waar wij de vakantie doorbrengen. Ik kan hem alleen niet vinden, je moet een drukke weg oversteken en dan langs prikkeldraad in de duinen. Hij zegt: "hab' kein angst. Geh nicht durch die böse Strasse wo die schönen Augen wohnen." Hee, dat is Heinrich Heine" denk ik, ik ben bijna acht. Als de eerste druppels vallen gaan wij het huisje binnen. Een Duitser heeft mij thuisgebracht.

Mijn familie schrikt. Hoe gaat papa reageren? Hij is op, sterker nog, hij heeft een biertje opengetrokken. Hij vraagt tot onze verbijstering aan de Duitser of hij ook een biertje wil. Dat wil hij wel en weldra is het ijs gebroken. De Bifiworstjes verschijnen op tafel. De stemming wordt steeds vrolijker. Dan begrijpen wij dat onze ouders de Duitser dankbaar zijn dat hij mij weer veilig heeft thuisgebracht. Als wij naar bed moeten hebben ze het over vogels kijken en ze spreken af elkaar volgend jaar in het Schwarzwald te ontmoeten.

Die ontmoeting is er nooit van gekomen. Vader viel al na één dag terug in zijn oude gedrag. Dat veranderde toen aan het eind van de Koude Oorlog de West-Duitse piloot Mathias Rust met een sportvliegtuigje naar Moskou vloog. Hij landde in de buurt van het Rode Plein. Het was een wonderbaarlijke vlucht. Hij werd niet neergeschoten, de Sovjet-Unie stond in zijn hemd. De gebeurtenis versnelde de hervormingen die Gorbatsjov doorvoerde.

In 1989 raakte mijn vader pas echt overtuigd van het feit dat hij zijn beeld van Duitsers moest bijstellen. De . Muurspechten bikten stukjes uit De Muur, ze bikten net zo lang tot De Muur weg was. Ik heb een stukje thuis, het ligt op de piano. Ik voel er af en toe even aan. Het is een symbool van onderdrukking, een symbool van een staat die een muur nodig had, anders zouden de inwoners ontsnappen. Het is een symbool van hoe de fluwelen revolutie begon.

Ik stond vorige zomer in de Nikolaikerk in Leipzig. In die kerk vonden in 1989 wekelijks vredesdiensten plaats. Op 9 oktober waren er 2000 mensen bij elkaar aan het bidden voor vrede. Onder hen waren veel Stasis en mensen van de SED, de Sozialistische Eenheidspartei Deutschlands. Iedereen wist dat er spionnen en partijbonzen waren. Ze werden met open armen ontvangen. De dienst ging over hoop en geweldloze verandering en over de kracht van woorden.

Toen men naar buiten liep stonden op het plein voor de kerk zwaarbewapende militairen en agenten tegenover 10.000 demonstranten die allemaal een kaars in hun hand hadden. Ze hadden 2 handen nodig, 1 om de kaars vast te houden en 1 om het vlammetje te beschermen tegen de wind. Ze Stonden daar weerloos, niet in staat tot wat voor geweld dan ook. De Voorzitter van de SED verklaarde later: "We hadden met alles rekening gehouden, maar niet met 10.000 kaarsen." Er is geen schot gelost, er is niemand gearresteerd.

"Wij zijn het volk," riepen ze, zo begon de val van De Muur, zo eindigde mijn vaders Duitserhaat. Het was erg laat, dat kan veel eerder. Haat moet niet erfelijk zijn, vrede wel.